

Kommittémotion

Motion till riksdagen 2016/17:1195

av Hans Linde m.fl. (V)

Fackliga rättigheter i världen

---

1 Innehåll

1	Innehåll	1
2	Förslag till riksdagsbeslut	2
3	Inledning	3
4	Utvecklingen för de fackliga rättigheterna i världen	3
5	Globalisering och rättvis handel	4
5.1	Internationella regler och normer för arbetslivet	4
5.2	EU:s handelsavtal	5
5.3	Exportfrizoner	6
5.4	Globala ramavtal	7
5.5	Sympatiåtgärder och socialt protokoll inom EU	7
6	Fackliga rättigheter i svensk utrikes- och utvecklingspolitik	8
7	Kvinnors rättigheter i arbetslivet	9
7.1	Arbete mot diskriminering på arbetsmarknaden	10
8	Migranternas rättigheter	11
8.1	Hushållsarbetare	11
8.2	Fackliga rättigheter vid internationella idrottsevenemang	12

2 Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör verka för att ILO ska ges möjlighet att utfärda sanktioner mot de stater som bryter mot ILO:s kärnkonventioner, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Sverige bör verka för att EU ska ställa tydliga krav på ratificering av ILO:s åtta kärnkonventioner vid förhandlingar om associationsavtal och andra former av handelsavtal och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Sverige inom ramen för utvecklingssamarbetet bör arbeta för att stärka organisering och fackliga rättigheter i exportfrizoner och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Sverige inom såväl WTO som EU bör arbeta för en avveckling av ekonomiska frihandelszoner där de fackliga rättigheterna kränks eller inskränks, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen aktivt bör verka för att alla svenska multinationella företag ska sluta globala ramavtal och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Sverige inom EU bör driva att rätten för fackföreningarna att verka över gränserna införs som en femte frihet och tillkännager detta för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma till riksdagen med förslag på bindande riktlinjer för företagens ansvar och mänskliga rättigheter och tillkännager detta för regeringen.
8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör tillsätta en ambassadör för Global Deal och tillkännager detta för regeringen.
9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med förslag om hur mänskliga rättigheter i arbetslivet och Decent Work-agendan tydligare kan prioriteras i svenskt utvecklingssamarbete och tillkännager detta för regeringen.
10. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Sverige genom sitt utvecklingssamarbete särskilt bör understödja kvinnors rättigheter och möjligheter att organisera sig på sina arbetsplatser och tillkännager detta för regeringen.
11. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen inom ramen för Global Deal särskilt bör verka för att avskaffa diskriminering på arbetsmarknaden och tillkännager detta för regeringen.
12. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör ta initiativ för att Sverige ska ratificera ILO:s konvention 189 och tillkännager detta för regeringen.
13. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör verka för att arrangörer av internationella idrottsevenemang ska respektera löntagares fackliga rättigheter både under förberedelser inför och vid genomförande av evenemangen och tillkännager detta för regeringen.

3 Inledning

Att få organisera sig i fria och oberoende fackföreningar är en grundläggande mänsklig rättighet. Trots detta är det i många av världens länder fortfarande förknippat med stor fara. Runt om i världen avskedas, trakasseras, fängslas och t.o.m. mördas modiga män och kvinnor bara för att de valt att organisera sig på sina arbetsplatser och krävt sina grundläggande rättigheter.

Att säkerställa löntagarnas rättigheter på arbetsmarknaden är också centralt för att lägga grunden för en socialt, ekonomiskt och miljömässigt hållbar utveckling. Ska fattigdomen och de ekonomiska klyftorna minska krävs fria fackföreningar som garanterar att den ekonomiska tillväxten kommer fler till del och att företagets vinster fördelas på ett mer rättvist sätt. Klyftorna mellan män och kvinnor kommer inte att kunna bekämpas om man inte säkerställer kvinnors rättigheter på arbetsmarknaden. På den globala arbetsmarknaden ser vi en arbetsdelning där kvinnor utför de tyngsta arbetena till de lägsta lönerna i den sämsta arbetsmiljön. Kvinnor är överrepresenterade bland osäkra och otrygga anställningar. Klimatförändringar påverkar hur och var människor lever och arbetar. Översvämningar, skogsbränder eller torka leder till migration i stor skala. Klimatförändringarna ställer därför också nya krav på arbetsmarknaden, samtidigt kan arbetsmarknadens parter tillsammans bidra till klimatomställning och till att nya hållbara jobb skapas.

Kapitalet agerar globalt och därför måste även arbetet för de fackliga rättigheterna bedrivas globalt. Sverige, med vår erfarenhet, historia och fackliga rörelse, kan här spela en viktig roll. Att anständiga arbetsvillkor pekats ut som ett av de 17 nya globala utvecklingsmålen skapar förutsättningar för att stärka arbetet för fackliga rättigheter. Vänsterpartiet anser att arbetet för fackliga rättigheter måste vara en hörnsten i Sveriges utrikes-, utvecklings- och handelspolitik.

Initiativet Global Deal som regeringen har lanserat är en välkommen ambitionshöjning efter den tidigare regeringens bristande intresse för frågorna, men Vänsterpartiet saknar alltjämt tydliga åtgärder för att stärka fackliga rättigheter vid sidan av utökade förhandlingar mellan arbetsmarknadens parter.

I denna motion lyfter Vänsterpartiet fram flera olika åtgärder som vi anser att Sverige måste vidta för att skapa bättre möjligheter för internationell facklig organisering.

4 Utvecklingen för de fackliga rättigheterna i världen

Enligt världsfacket International Trade Union Confederation's (ITUC) globala rättighetsindex för 2016, som rankar situationen i 141 länder, är Latinamerika fortfarande den kontinent där våldet mot fackligt aktiva är som grövst och Colombia toppar återigen listan över flest mord på fackligt aktiva. Förhållandena för arbetstagare har dessutom blivit sämre på alla världens kontinenter. Denna utveckling är en viktig orsak till att inkomstklyftorna i världen ökar. Länder som Kambodja, Indien, Turkiet och Kina, där många svenska företag i dag har sin produktion, ligger i listans topp. Även om Europa är den världsdelen där de mänskliga rättigheterna i arbetslivet respekteras bäst, går utvecklingen åt fel håll för andra året i rad. Världen över har antalet länder där arbetstagare utsatts för våld ökat det senaste året från 36 till 50.

Mellanöstern placeras längst ned på listan, där gulfstaterna genom sitt Kafala-system kan utnyttja migranter under slavliknande arbetsförhållanden. Men över hela världen ökar antalet migrantarbetare, inte minst inom byggindustri, jordbruk och hushållsarbete. För att värna de fackliga rättigheterna i stort och undvika social dumpning kommer det att vara centralt att säkerställa det växande antalet migrantarbetares rättigheter.

Ett annat problem är att allt fler multinationella företag sätter i system att lägga ut produktionen på många underleverantörer, där arbetsvillkoren är som sämst. Enligt en tidigare rapport från ITUC är så mycket som 94 procent av arbetskraften inom världens 50 största företag inte direktanställda. Det försvårar möjligheterna till ansvarsutkrävande av företagen. 57 procent av länderna som rankas i indexet utesluter vissa arbetstagare från rätten att förhandla kollektivt. 69 procent av dem utesluter vissa yrkesgrupper från strejkrätten. I 50 av länderna begränsas yttrandefriheten och mötesfriheten. Fler än hälften av världens länder bryter mot fackliga rättigheter. Allvarligast är inskränkningarna av föreningsfriheten.

Omkring 1,44 miljarder arbetstagare, merparten kvinnor, befinner sig i osäkra anställningar eller i den informella sektorn, enligt ILO:s beräkningar. Vi ser en global trend där fasta anställningar omvandlas till osäkra och otrygga anställningar samtidigt som den informella sektorn växer. Årligen konstateras 2,3 miljoner arbetsrelaterade dödsfall, 310 miljoner icke-dödliga olyckor och 160 miljoner arbetsrelaterade sjukdomsfall. Migrantarbetare är särskilt utsatta.

5 Globalisering och rättvis handel

Globalisering och handel kan vara drivkrafter för en mer rättvis och demokratisk utveckling. En grundläggande förutsättning är att globaliseringen bygger på demokrati, mänskliga och fackliga rättigheter. Här spelar de globala handelsavtalen en central roll. Avtal som ställer krav på fackliga rättigheter och arbetsvillkor skapar möjligheter för en förbättrad och mer rättvis global arbetsmarknad. Starka och självständiga fackföreningar är betydelsefulla instrument för att genomdriva förändringar i ett land. När människor kräver sina rättigheter i organiserade former kan samhällen förändras i grunden. I många länder har fackföreningsrörelsen varit drivande i kampen för demokrati och mänskliga rättigheter. Facklig verksamhet kan bidra till en ekonomiskt, socialt och ekologiskt hållbar utveckling samt garantera universella rättigheter för löntagare, öka tillväxten med jämn inkomstfördelning och minska fattigdomen. När låga löner, långa arbetsdagar och inhumana arbetsvillkor inte längre utgör konkurrensfördelar blir den globala handeln dessutom mer rättvis. Vänsterpartiet vill se en globalisering där handeln sker utifrån rättvisa och gemensamma regler som sätter arbetstagares och fackliga rättigheter i centrum.

5.1 Internationella regler och normer för arbetslivet

Rättigheterna i arbetslivet regleras internationellt av de konventioner som den internationella arbetsorganisationen, ILO, har tagit fram. ILO har 183 medlemsländer och har som grundläggande uppdrag att åstadkomma internationella regler som hindrar att arbetstagare utnyttjas och exploateras.

ILO är unikt bland FN-organ eftersom arbetsmarknadens parter har en lika viktig roll som regeringarna i förhandlingar och diskussioner. I såväl ILO:s styrelse som i

kommittéer och på den årliga arbetskonferensen har regeringarna 50 procent av rösterna och arbetsgivar- och arbetstagarorganisationer 25 procent vardera. Alla tre parter har oberoende status och rösträtt och väljer självständigt sina företrädare. Systemet kallas ILO:s trepartism.

Fram till i dag har 189 konventioner och 204 rekommendationer som rör internationella arbetsrättsliga frågor antagits av Internationella arbetskonferensen, ILC, (ILO:s högsta beslutande organ). Varje konvention är ett rättsligt dokument som reglerar frågor rörande arbetsmarknadsfrågor, social välfärd eller mänskliga rättigheter i arbetslivet. För ett medlemsland innebär en ratificering av en konvention ett åtagande att tillämpa dess bestämmelser och förklara sig berett att godta åtgärder för internationell övervakning från ILO.

År 1998 antog ILO Deklarationen om grundläggande principer och rättigheter i arbetslivet och dess uppföljningsmekanism. I den fastslogs att alla ILO:s medlemsländer ska respektera, främja, och genomföra innehållet i de åtta kärnkonventionerna. Dessa grundläggande konventioner om mänskliga rättigheter utgör sedan dess en minimistandard för arbetsvillkor i hela världen och omfattar bl.a. förbud mot slav- och tvångsarbete, den fria förenings- och förhandlingsrätten, förbud mot diskriminering i arbetslivet och avskaffande av barnarbete.

Precis som övriga FN-organ förfogar ILO inte över några sanktionsmedel gentemot stater som bryter mot konventionerna. Organisationen har dock utarbetat ett övervakningssystem som innebär att länder som ratificerat de åtta kärnkonventionerna måste rapportera tillbaka till ILO om hur de lever upp till sina åtaganden. I särskilda fall kan ILO tillsätta en särskild kommission som kan uppmana till åtgärder mot ett land som bryter mot konventionerna. Det gjordes t.ex. mot Myanmar efter att militärjuntan under lång tid hade använt sig av tvångsarbete. Många länder fortsätter dock att bryta mot konventionerna, utan risk för repressalier. ILO har därför försökt få organisationer med sanktionsmöjligheter att införa ILO:s kärnkonventioner i sina avtal i stället. Till exempel har EU gjort så i sitt tullpreferenssystem. Regeringen bör verka för att ILO ska ges möjlighet att utfärda sanktioner mot de stater som bryter mot ILO:s kärnkonventioner. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

5.2 EU:s handelsavtal

Efter att Doharundan, de senaste handelsförhandlingarna inom Världshandelsorganisationen (WTO), körde fast har EU övergått till en strategi där man tecknar omfattande associationsavtal med olika länder. Dessa avtal inkluderar handelspolitiska delar med tullåttnader, men även frågor om mänskliga rättigheter. I flera av de länder som EU förhandlar med är kränkningarna av de fackliga rättigheterna omfattande och grova. Nyligen avslutade EU förhandlingarna med Colombia om ett nytt associationsavtal, trots att landet toppar statistiken gällande mord på fackligt aktiva.

Vänsterpartiet anser inte att det är rimligt att EU:s inre marknad öppnas för företag som skapat sig konkurrensfördelar genom att inskränka de fackliga rättigheterna. Vi menar att EU i stället bör använda dessa förhandlingar till att stärka de fackliga rättigheterna och understödja krav från ländernas fackföreningsrörelser. Sverige bör verka för att EU ska ställa tydliga krav på ratificering av ILO:s åtta kärnkonventioner vid förhandlingar om associationsavtal och andra former av handelsavtal. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

5.3 Exportfrizoner

Den ökade globaliseringen har bl.a. inneburit att exportsektorns betydelse har växt. Den omstrukturering och liberalisering av handelsregler som skett har lett till en betydligt större utsatthet för arbetarna, i synnerhet i de allt fler s.k. exportfrizoner som uppstått i många fattiga länder i Asien, Latinamerika och Afrika.

Exportfrizoner är ekonomiska frizoner i geografiskt avgränsade områden där särskilda arbetsmarknads- och skattelagar råder. Det finns olika former av exportfrizoner, men det övergripande syftet är att locka till sig utländska investeringar med hjälp av låga skatter och undermåliga arbetsvillkor och bristande eller obefintliga fackliga rättigheter. Antalet frizoner i världen ökar snabbt, främst i Asien. Sedan 1980-talet, då de blev föremål för internationell politisk debatt har antalet exportfrizoner ökat kraftigt. I dag sysselsätter de över 60 miljoner människor.

Sett ur ett fackligt perspektiv utgör det ökade antalet frizoner ett allvarligt hot eftersom facklig verksamhet vanligtvis är förbjuden eller grovt inskränkt i zonerna. Arbetet i exportfrizonerna består oftast av en monoton och slitsam produktion inom framför allt textilindustrin, en sektor där kvinnor är starkt överrepresenterade. De arbetar till låga löner, på osäkra kontrakt och ofta under hälsofarliga förhållanden. Utöver att möjligheten att organisera sig ofta är obefintlig, är systematiska övergrepp och sexuella trakasserier vanligt förekommande.

Vänsterpartiet vill se en globalisering som utgår ifrån respekt för mänskliga rättigheter i stället för dagens fokusering på kapitalets rörlighet. Sverige måste självklart, på alla nivåer, vara drivande då det gäller företags skyldighet att följa arbetsrättsliga regler och de lagar som är godkända av ILO. Om situationen ska kunna förbättras för dem som arbetar i exportfrizoner runt om i världen är deras egen möjlighet till organisering och facklig verksamhet central. Utgångspunkten måste vara att alla löntagare ska ha samma grundläggande rättigheter inom ett land och på samma marknad. Ett privat företag ska inte kunna förhandla bort arbetsrätt eller andra rättigheter. Sverige bör inom ramen för utvecklingssamarbetet arbeta för att stärka organisering och fackliga rättigheter i exportfrizoner. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Mot bakgrund av hur utvecklingen av exportfrizonerna sett ut de senaste decennierna anser Vänsterpartiet att det är dags för Sverige att tydligt arbeta för en avveckling av exportfrizonerna. Inte bara är det ett gigantiskt problem att inga regler för arbetsvillkor tycks gälla i flertalet exportfrizoner, de snedvrider dessutom konkurrensen. Dessa zoner syftar till att världens stora företag ska kunna producera betydligt billigare än deras mindre konkurrenter, samtidigt som de stater som zonerna ligger i strider med varandra om hur lågt de kan pressa skatter och arbetstagarnas rättigheter.

Vanligtvis är både företag, EU, WTO och den svenska regeringen m.fl. motståndare till statligt subventionerade verksamheter som anses hota den fria marknaden och andra företags verksamheter. Så varför gäller detta inte exportfrizonerna? Det enda rätta är att påbörja en avveckling av ekonomiska frizoner. Inom såväl WTO som EU bör Sverige arbeta för en avveckling av ekonomiska frihandelszoner där de fackliga rättigheterna kränks eller inskränks. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

5.4 Globala ramavtal

Att företrädare för arbetsgivare och löntagare förhandlar och tecknar kollektivavtal spelar en avgörande roll på arbetsmarknaden. Genom kollektivavtalen regleras löner, arbetsvillkor och centrala frågor på arbetsmarknaden. När allt fler företag agerar internationellt så ökar behoven av att också på internationell nivå teckna grundläggande avtal mellan arbetsgivare och fackliga företrädare. Med ILO:s kärnkonventioner som grund sluter i dag globala branschfack och allt fler multinationella företag globala ramavtal som omfattar företagens samtliga arbetsplatser och anställda i världen. Avtalen reglerar grundläggande arbetsvillkor om exempelvis fackliga rättigheter, löner, säkerhet, arbetsmiljö och förbud mot barnarbete. I dag finns omkring 150 globala ramavtal. Vänsterpartiet menar att avtalen blir allt viktigare verktyg i kampen för att mänskliga rättigheter i arbetslivet ska respekteras, och en stor fördel är att fackföreningarna själva har insyn i hur avtalen efterlevs. Detta gör dem starkare och mer bindande än om företagen bevakar sig själva. Globala ramavtal blir särskilt viktiga när multinationella företag går in på marknader där det saknas möjligheter att lokalt teckna kollektivavtal.

Flera svenska företag har redan slutit globala ramavtal. Till exempel tecknade H&M i slutet av 2015 ett globalt ramavtal med det globala facket IndustriAll och svenska IF Metall. Avtalet ska även omfatta anställda på underleverantörer till H&M runt om i världen, och ge omkring 1,6 miljoner arbetstagare rätt till goda arbetsvillkor. Avtalet är ett viktigt steg i rätt riktning.

Vänsterpartiet välkomnar regeringens satsning på Global deal, men vill se att initiativet utvecklas genom ett tydligt arbete för att få fler globala ramavtal på plats. De globala ramavtalen skulle också kunna spela en central roll i regeringens arbete för näringsliv och mänskliga rättigheter. Regeringen bör aktivt verka för att alla svenska multinationella företag ska sluta globala ramavtal. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

5.5 Sympatiåtgärder och socialt protokoll inom EU

De internationella fackliga regelverken förbättras hela tiden, men fortfarande bryter många länder och företag mot ILO:s konventioner, även mot dem de valt att ratificera. För oss som tror på internationell solidaritet rymmer globaliseringen stora möjligheter. Med en globalt erkänd rätt till internationella sympatiåtgärder skulle löntagare över jorden kunna sätta press på arbetsgivare att uppfylla kravet om mänskliga rättigheter i arbetslivet. Detta skulle exempelvis ge facken i Sverige möjlighet att vidta sympatiåtgärder till stöd för de arbetstagare som utsätts för kränkningar av sina mänskliga rättigheter i arbetslivet, var helst i världen detta sker.

Vänsterpartiet anser att Sverige inom EU bör driva kravet om rätt till sympatiåtgärder över gränserna i Europa. Precis som svenska LO anser vi att de fyra friheterna inom EU:s inre marknad, fri rörlighet för personer, varor, tjänster och kapital, inte räcker för att åstadkomma rättvisa villkor för löntagarna i Europa. Sverige bör inom EU driva att rätten för fackföreningarna att verka över gränserna införs som en femte frihet. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Skyddet för mänskliga rättigheter, inkluderat de grundläggande fackliga rättigheterna, inom EU måste bli bättre. Ekonomiska intressen ska aldrig kunna överordnas mänskliga rättigheter. Vänsterpartiet har länge drivit frågan att Sverige bör kräva att EU i sitt fördrag ska anta ett juridiskt bindande socialt protokoll som tydliggör att grundläggande fackliga rättigheter, såsom den fria förhandlings- och konflikträtten

samt rätten att fritt teckna kollektivavtal, gäller inom unionen och inte får underordnas ekonomiska intressen. I skrivande stund pågår ett arbete inom EU med att utveckla en europeisk pelare för sociala rättigheter. Det är ett välkommet initiativ som vi följer nära. Vänsterpartiet anser dock att det krävs mer för att garantera arbetstagarnas rättigheter. Vi utvecklar vår politik angående dessa frågor i motion 2016/17:1196, Ordning och reda på arbetsmarknaden.

6 Fackliga rättigheter i svensk utrikes- och utvecklingspolitik

Ett viktigt steg mot att hitta globala regelverk för socialt hållbar handel och företags ansvar togs 1999, då FN bildade Global Compact på initiativ av dåvarande FN:s generalsekreterare Kofi Annan. Syftet var att skapa internationella principer kring mänskliga rättigheter, arbetsrättsliga frågor, miljö och korruption riktade till företag. Principerna baserades på FN:s deklaration om de mänskliga rättigheterna, ILO:s grundläggande konventioner om mänskliga rättigheter i arbetslivet samt Riodeklarationen. År 2011 antog FN:s råd för mänskliga rättigheter FN:s vägledande principer för företag och mänskliga rättigheter. Sedan tidigare har OECD tagit fram riktlinjer för multinationella företags verksamhet som ett femtiotal stater anslutit sig till. Centralt för riktlinjerna är att företagen ska genomföra konsekvensanalyser, s.k. due diligence, för att förhindra att deras verksamhet har negativa konsekvenser. Det är välkommet att regeringen lyfter fram alla deras viktiga principer i sin handlingsplan för företagande och mänskliga rättigheter. Det är en tydlig ambitionshöjning sedan tidigare regeringar. Problemet är att regeringens handlingsplan utgår från regeringens förväntningar på näringslivet. Det saknas helt bindande regelverk eller tydliga mekanismer för ansvarsutkrävande. Inte minst är det viktigt att tydliggöra att multinationella företag bär huvudansvaret för alla delar av sin produktion i de globala värdekedjorna. Det är även centralt att reformera Sveriges exportfrämjande verksamhet. Svenska investeringar får aldrig bidra till brott mot de mänskliga rättigheterna och det behövs ökad transparens och tydliga konsekvensanalyser när svenska myndigheter understödjer export och investeringar. Regeringen bör återkomma till riksdagen med förslag på bindande riktlinjer för företagens ansvar och mänskliga rättigheter. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

År 2008 antog ILO deklarationen om social rättvisa för en rättvis globalisering, som brukar kallas för Decent Work Agenda, agendan för anständiga arbeten. Decent Work Agenda har satt fokus på att sysselsättning och anständigt arbete är centrala faktorer för att minska fattigdomen i världen. Agendan består av fyra delar: normer och rättigheter i arbetslivet, skapande av sysselsättning och företagsutveckling, utvecklande av sociala trygghetssystem och social dialog mellan arbetsmarknadens parter. I dag har Decent Work Agenda inkluderats i de nya globala utvecklingsmålen, Agenda 2030.

När regeringen tillträdde lanserade man samtidigt Global Deal, ett internationellt initiativ för att främja välfungerande arbetsmarknadsrelationer mellan arbetsgivare och löntagare och anständiga arbeten, med tydliga referenser till Decent Work Agenda. En analysgrupp har arbetat fram förslag till insatser och regeringen har lyft initiativet internationellt. Det är på många sätt ett välkommet initiativ, även om Vänsterpartiet ser att det går att vidta ytterligare och skarpare åtgärder för att främja både löntagares

rättigheter och möjligheter att organisera sig på arbetsmarknaden och ILO:s Decent Work Agenda.

Parallellt med arbetet med Global Deal, Decent Work Agenda och för globala riktlinjer samt vägledande principer för företagans ansvar pågår också ett arbete för företagans sociala ansvar, CSR (Corporate social responsibility). EU-kommissionen har definierat CSR som ”företagens ansvar för den egna verksamhetens konsekvenser för samhället”. Att företagen själva tar ett större ansvar för sin verksamhet är självklart positivt. Utmaningen med CSR är dock att det bygger på företagans frivilliga åtaganden och det saknas möjligheter till ansvarsutkrävande, t.ex. har löntagarna och deras organisationer ingen formell roll inom CSR. Vänsterpartiet anser att det krävs bindande riktlinjer, möjligheter till ansvarsutkrävande och ökad respekt för löntagares rättigheter och möjligheter att organisera sig på arbetsmarknaden för att man ska skapa långsiktiga förutsättningar för ett socialt hållbart företagande. I dag finns det en ambassadör med ansvar för CSR, det ger arbetet både tyngd och legitimitet. Samtidigt saknas det en ambassadör för arbetet med Global Deal. Regeringen bör tillsätta en ambassadör för Global Deal. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Målet för svenskt bistånd är att skapa förutsättningar för bättre levnadsvillkor för människor som lever i fattigdom och förtryck. Ska det målet infrias kommer det att vara centralt att inom utvecklingspolitiken förstärka arbetet för löntagares rättigheter och möjligheter att organisera sig på sin arbetsplats. ILO har t.ex. under en lång tid påvisat sambandet mellan fackliga rättigheter och fattigdomsbekämpning. Även Världsbanken drog för ett antal år sedan samma slutsats i sin rapport *Unions and Collective Bargaining*.

Regeringen nämner fackliga rättigheter i flera av de initiativ man tagit för att utveckla biståndet, bl.a. både i förslaget till nytt policyramverk för utvecklingssamarbetet och nystarten av PGU. Men konkreta åtgärder för att stärka fackets roll och kraftfullt driva initiativet Global Deal saknas i både förslaget till ramverk och PGU. Ska svenskt bistånd på allvar bidra till ökad respekt för löntagares rättigheter och möjligheter att organisera sig på sin arbetsplats krävs ytterligare initiativ. Bland annat behöver de fackliga frågorna få tydligt genomslag i regeringens strategier för biståndet. Regeringen bör återkomma med förslag om hur mänskliga rättigheter i arbetslivet och Decent Work-agendan tydligare kan prioriteras i svenskt utvecklingssamarbete. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

7 Kvinnors rättigheter i arbetslivet

I dagens världsordning ser vi en arbetsdelning där kvinnor utför de tyngsta arbetena till de lägsta lönerna. Enligt den fackliga samorganisationen ITUC:s rapport från 2011 är det globala lönegapet mellan män och kvinnor hela 18 procent. Lönegapet har dessutom varit näst intill helt oförändrat under perioden 2001 till 2011. Asien är den kontinent som har störst löneskillnader och där minst framsteg har gjorts. Bakom den ökade försäljningen av kläder och skor i den svenska handeln finns till stor del en produktion som upprätthålls av kvinnor i vidriga arbetsmiljöer och med låga löner. Runt om i världen möter kvinnor diskriminering på arbetsmarknaden. I alltför många länder grundar sig diskrimineringen i lagstiftning och regelverk som uttryckligen särbehandlar kvinnor. I många länder försvåras och begränsas kvinnors möjligheter att arbeta och få

en egen försörjning av tradition, normer och kultur. Runt om i världen möter kvinnor t.ex. stora hinder för att kunna kombinera föräldraskap med yrkesarbete.

Finanskrisen med dess konsekvenser har dessutom slagit hårdast mot världens arbetande kvinnor. Överallt, även i Sverige, är kvinnor överrepresenterade när det gäller osäkra och tidsbegränsade anställningar, och bland de arbetstillfällen som försvinner först vid ekonomiska kriser. Fackliga rättigheter och kollektivavtal är därför ett av de viktigaste verktygen för att öka jämställdheten i världen. Det skulle ge många av jordens kvinnor möjlighet att organisera sig och kräva bättre arbetsmiljö och anständiga arbetsvillkor. En studie av ITUC har bl.a. visat att facklig organisering minskar löneskillnaderna mellan män och kvinnor.

Bangladesh har genom åren blivit känt för undermåliga arbetsvillkor inom tekoindustrin (sammanfattande benämning av textil- och konfektionsindustrin). En av de mest uppmärksammade händelserna var när en fabriksbyggnad kollapsade i april 2013. 1 138 människor miste livet och 2 500 skadades. Bränder har varit vanliga inom Bangladeshs tekoindustri, och det finns ett stort missnöje från fackligt håll p.g.a. de dåliga arbetsförhållandena och låga lönerna. Även om minimilönen har höjts till 68 dollar i månaden visar en rapport från Bangladesh Garment Manufacturers and Exporters Association att runt 40 procent av fabriker i Dhaka med omnejd fortfarande inte nådde upp till den nivån under 2014. Tekoindustrin är Bangladeshs största exportindustri och ger arbete åt fyra miljoner människor, varav ca 80 procent är kvinnor. Mot bakgrund av situationen i Bangladesh är det mycket glädjande att Sverige och Bangladesh tillsammans med ILO tecknade ett samarbetsavtal under hösten 2015. Tillsammans ska de verka för en bättre dialog mellan arbetsgivare och löntagare. Avtalet är ett exempel på hur det svenska initiativet Global Deal kan användas för att stärka fackliga rättigheter som Vänsterpartiet välkomnar och vill se mer av.

Sverige bör genom sitt utvecklingsamarbete särskilt understödja kvinnors rättigheter och möjligheter att organisera sig på sina arbetsplatser. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

7.1 Arbete mot diskriminering på arbetsmarknaden

Det finns sju diskrimineringsgrunder. Utöver kön talar man om diskriminering p.g.a. könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsvariation, sexuell läggning och ålder. Arbetet mot fattigdom och för utveckling och demokrati måste hänga ihop med ett brett arbete mot diskriminering på alla sju grunder. En majoritet av världens fattiga lever i medelinkomstländer men exkluderas från landets ekonomiska utveckling, ofta p.g.a. diskriminering p.g.a. sitt kön, att man tillhör en etnisk eller religiös minoritet, att man har en funktionsvariation eller att man är en hbtq-person.

De fackliga organisationerna är nyckelaktörer för att på arbetsmarknaden synliggöra och motarbeta diskriminering. Men det finns också behov av att arbeta med fackliga organisationer för att de ska vara organisationer som är öppna för alla löntagare.

Det finns i dag internationella konventioner som är centrala verktyg i arbetet mot diskriminering när det kommer till fem av diskrimineringsgrunderna. När det kommer till sexualitet och könsöverskridande identitet och uttryck saknas det konventioner mot diskriminering, vilket gör hbtq-personer till en särskilt utsatt grupp.

När den nuvarande regeringen tillträdde lanserade man initiativet Global Deal, med syfte att internationellt verka för välfungerande arbetsmarknadsrelationer och respekt

för mänskliga rättigheter i arbetslivet. Regeringen bör inom ramen för Global Deal särskilt verka för att avskaffa diskriminering på arbetsmarknaden. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

8 Migranternas rättigheter

Runt om i världen finns minst 214 miljoner migrantarbetare och antalet växer snabbt. Bara de tio senaste åren har antalet migrantarbetare ökat med 40 miljoner. För många av världens fattigaste kan migration och ett arbete i ett annat land innebära en unik möjlighet att förbättra sina livsvillkor och ta sig upp ur fattigdom.

Men världen över ser vi att migranter har en extremt utsatt position. Lagstiftning kan försätta migranter i en stark beroenderelation till sin arbetsgivare. Många migranter tvingas skuldsätta sig och sina familjer för att kunna ta ett arbete utomlands. På många arbetsmarknader blir migranterna en andra klassens löntagare som hänvisas till arbeten med de sämsta arbetsvillkoren och de lägsta lönerna. I många länder är migranterna hänvisade till tunga och farliga arbeten inom byggnadsindustri, jordbruk eller som hembiträden. Den fackliga organiseringen bland migranter är ofta mycket svag, även om det också finns goda exempel på hur migranter organiserat sig och krävt sin rättigheter. På dagens globala arbetsmarknad finns goda möjligheter för de arbetsgivare som önskar att utnyttja migranter och använda dem för social dumping. Att understödja migranters rättigheter och möjligheter att organisera sig på sina arbetsplatser är en central utmaning för att minska fattigdom och ekonomiska klyftor.

8.1 Hushållsarbetare

Mer än hälften av världens migrantarbetare är kvinnor och flickor. De arbetar framför allt som hushållsarbetare. Det är en mycket hårt exploaterad yrkesgrupp som, förutom att de är kvinnor och migranter, dessutom är ofta starkt beroende av sin arbetsgivare. Ändå är sektorn, med några få undantag, i princip helt oreglerad och har svagt stöd i internationella konventioner. Många av ILO:s konventioner gäller inte ens hushållsanställda.

I flera länder är utnyttjandet av kvinnliga migranter satt i system och så omfattande att det kan liknas vid slaveri. I många av länderna runt Arabiska gulfen arbetar ett mycket stort antal kvinnor och flickor från länder som Bangladesh, Nepal och Filippinerna som hushållsarbetare. De får ofta sina pass beslagtagna och är sedan helt beroende av arbetsgivaren. I Kinas välbärgade kuststäder växer ett liknande system fram med kvinnliga migrantarbetare från fattigare provinser.

I juni 2011 antog ILO konvention 189 om hushållsanställdas rättigheter. Det var ett mycket viktigt steg för att synliggöra en stor och mycket utsatt yrkesgrupp på den globala arbetsmarknaden. I dag har 22 stater ratificerat konventionen, bl.a. Tyskland, Filippinerna, Argentina och Sydafrika. Sverige har tyvärr ännu inte ratificerat konventionen. En svensk ratifikation skulle framför allt bidra till att stärka konventionens ställning och vara en viktig internationell signal. Efter valet sade regeringen att Sverige skulle ratificera ILO-konvention 189, men fortfarande har man inte lagt fram något förslag till riksdagen. Regeringen bör ta initiativ för att Sverige ska ratificera ILO:s konvention 189. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

8.2 Fackliga rättigheter vid internationella idrottsevenemang

De senaste åren har flera stora internationella idrottsevenemang uppmärksammats för omfattande brister när det gäller arbetsvillkor. Diskussionen tog fart på allvar i samband med sommar-OS i Peking 2008. På senare år har vinter-OS i Sotji 2014 och herrarnas stundande världsmästerskap i fotboll i Ryssland 2018 och Qatar 2022 uppmärksammats. Framför allt har förberedelserna inför evenemangen fått stor uppmärksamhet för bristande förhållanden för de många byggarbetare som under tidspress ska se till att arenor, hotell och andra byggnader finns på plats i tid. Det finns dock anledning att anta att även andra arbetstagare tvingas arbeta under bristande arbetsvillkor i samband med evenemangen.

Under förberedelserna inför vinter-OS i Sotji dog 70 byggnadsarbetare. Normalt har Sotji 10 000 byggnadsarbetare. Men under åren före OS arbetade närmare 100 000 människor med byggnation. Migranter från Centralasien och Balkan lockades av löften om löner som i många fall aldrig infriades. Vittnesmål om bluffkontrakt, uteblivna löner och bestraffningar mot dem som vågat protestera var vanliga. Samvetslösa arbetsgivare hade stöd av myndigheter och köpte övervakning av privata vaktbolag. Nu, inför VM i herrfotboll i Ryssland 2018, är oron för en upprepning stor i det globala bygg- och träfacket, BTI. Enligt FN:s arbetsorgan, ILO, fanns det 14 miljoner migrantarbetare i Ryssland 2012. Hälften av dem arbetade i byggbranschen. Många söker sig till arrangörstäderna i hopp om arbete.

Qatar har världens högsta BNP per capita, räknat efter landets medborgare, som endast utgör ca 10 procent av landets ungefär två miljoner invånare. I stort sett allt arbete i Qatar utförs av migrantarbetare från andra länder i Asien. Migrantarbetarna är exkluderade från de rättigheter och den välfärd som gäller för medborgarna. Lagen förbjuder migrantarbetarna att organisera sig fackligt eller strejka. Enligt det kritiserade Kafala-systemet får migrantarbetare dessutom varken byta jobb eller lämna landet utan tillåtelse från sin ”Kafeel”, som är ett slags sponsor för migrantarbetarens uppehållstillstånd. Oftast är det arbetsgivaren själv. Om en migrantarbetare vill byta jobb måste hen resa tillbaka till hemlandet eller bli papperslös. Kafala-systemet kritiserar för att öppna för tvångsarbete och slaveri. Även om det finns lagar som reglerar arbetstid och andra villkor kan arbetsgivaren i princip ställa vilka krav som helst utan att de anställda har möjlighet att säga ifrån. Migrantarbetarna utsätts dessutom för omfattande diskriminering. De tvingas att bo i särskilda arbetsläger, ofta med mycket dålig standard. De tillåts inte bo i samma områden som medborgare och får inte vistas i de centrala delarna i huvudstaden Doha. Största delen av Qatars migrantarbetare arbetar i byggindustrin som växt enormt sedan Qatar tilldelades VM i herrfotboll 2022. Sedan dess har de slavliknande villkoren och många dödsfall på byggindustrin fått stor uppmärksamhet. Minst 1 200 byggnadsarbetare beräknas hittills ha dött i förberedelserna, och världsfacket ITUC har beräknat att om ingenting görs åt de usla villkoren kan så många som 4 000 arbetstagare dö i olyckor innan år 2022. Idrottsevenemang ska handla om glädje och sport. De ska vara möjligheter för nationer att mötas i fair play. Vänsterpartiet menar att det är orimligt att internationella idrottsevenemang ska arrangeras med människors liv som insats. Regeringen bör verka för att arrangörer av internationella idrottsevenemang ska respektera löntagares fackliga rättigheter både under förberedelser inför och vid genomförande av evenemangen. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Hans Linde (V)

Stig Henriksson (V)

Amineh Kakabaveh (V)

Håkan Svenneling (V)

Jens Holm (V)

Birger Lahti (V)

Emma Wallrup (V)